

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 4 mars 1932 kl. 1 e. m.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion angående formerna för beredning av ärenden rörande bidrag av lotterimedel och om sådana medels användande.

I en inom andra kammaren väckt och till dess fjärde tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 403, hava herrar *Gardell* i Gans och *Johanson* i Halla-gården hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning rörande införandet av sådana former för beredandet av ärenden rörande bidrag av lotterimedel, att större säkerhet vinnes för att dessa ärenden erhålla en allsidig prövning i sista instans och att tillgängliga medel användas till att främja vår odling på det mest verk-samma sätt.

Motionen.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Lotteriärendena handläggas i handelsdepartementet. Inkommande ansök-ningar om bidrag av lotterimedel remitteras av departementet i första hand till olika sakkunniga myndigheter allt efter ansökningens art. Sålunda infordras, förutom från vederbörande länsstyrelse, yttranden beträffande bidrag till musei-föreningar från vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien samt i vissa fall från nationalmuseum, beträffande bidrag till folkhögskolor och lantmannaskolor från skolöverstyrelsen respektive lantbruksstyrelsen, beträffande bidrag till kon-sertföreningar från musikaliska akademien, beträffande bidrag till sociala och kommersiella ändamål från socialstyrelsen respektive kommerskollegium o. s. v. Vid sin prövning av de remitterade ansökningarna taga nu angivna myndigheter all den sakkunskap i anspråk, som inom och utom myndigheten finnes disponibel.

Utskottet.

I allmänhet äga två fördelningar av lotterimedel rum årligen, en gång under våren och en gång under hösten, därvid vardera gången disponeras över behåll-ningen i sex lotteridragningar, d. v. s. enligt nu gällande plan 3,240,000 kronor förutom räntor och preskriberade vinster. Vid vardera fördelningen upptagas till prövning de då färdigberedda ansökningarna, i allmänhet ett hundratal. Sammanlagda beloppet sökta lotteribidrag brukar vid varje fördelning uppgå till 10 à 20 miljoner kronor. Då det tillgängliga beloppet är väsentligt mindre, måste vid uppgörandet av fördelningsförslaget i regel synnerligen kraftiga ned-skärningar göras i de sökta beloppen.

Före ärendenas avgörande upprättas beträffande varje särskild ansökning en utförlig promemoria, vari redogörelse lämnas för ansökningens innehåll och *Bihang till riksdagens protokoll 1932. 13 saml. 4 avd. 3 häft. (Nr 4.)*

den införskaffade utredningen ävensom för frågan belysande fakta i övrigt. Härefter äger föredragning av ärendena rum inför handelsministern i närvaro av statssekreteraren i departementet, varvid de olika behoven och intressena vägas mot varandra. Som resultat av denna prövning, varunder handelsministern under hand även rådför sig med övriga av respektive ansökningar intresserade statsråd, framkommer ett preliminärt fördelningsförslag. Detta underkastas därefter förnyad prövning och omarbetning under ytterligare en departementsberedning, i vilken ecklesiastikministern och statssekreteraren i ecklesiastikdepartementet deltaga. Slutligen översändes det sålunda reviderade förslaget jämte en generalpromemoria över alla föreliggande ansökningar till samtliga statsråd, varefter ärendena föredragas i allmän statsrådsberedning.

Av den sålunda lämnade redogörelsen för det sätt, på vilket ärenden rörande bidrag av lotterimedel för närvarande beredas, synes det utskottet framgå, att fördelningen av dylika medel verkställs efter en omsorgsfull prövning och med utnyttjande av den sakkunskap på olika områden, som kan stå till buds. Införandet av nya former för denna beredning skulle därför enligt utskottets mening knappast kunna förväntas i och för sig leda till en ur olika synpunkter mera tillfredsställande fördelning av ifrågavarande medel.

Mot själva fördelningen hava icke desto mindre starka invändningar blivit resta. Det har sålunda framhållits inom utskottet, att teater- och konsertverksamhet i städerna Stockholm och Göteborg årligen tilldelas i förhållande till disponibla belopp alltför stora bidrag av lotterimedel, varigenom de mindre städernas intressen av liknande art och landsbygdens behov av ekonomiskt stöd för kulturell verksamhet eller andra ändamål av sådan karaktär, att dylika bidrag borde kunna påräknas, icke kunna tillgodoses i den utsträckning som skulle vara önskvärt och skäligt. På ifrågavarande område har visserligen utvecklingen gått i enligt utskottets mening rätt riktning, i det att sistnämnda intressen under de senare åren beretts ökat utrymme vid lotterimedlens fördelning. Denna utveckling synes dock böra fortgå än längre och därjämte påskyndas.

Då emellertid utskottet saknar befogenhet att med utgångspunkt från den till behandling föreliggande motionen föreslå en framställning i sådant syfte till Kungl. Maj:t, har utskottet funnit sig böra hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 mars 1932.

På utskottets vägnar:

ELOF LINDBERG.

Närvarande: herrar *Lindberg*, *Nordkvist*, *Waldem*, *Ahl*, *Olsson* i Österbo, *Ericsson* i Sörsjön, *Johansson* i Fårekulla, *Höglund* i Stockholm, *Näslund* och *Edberg*.

Reservationer

- 1) av herr *Ahl*,
- 2) av herr *Edberg*, som ansett, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Lotteriärendena — — — — — disponibel.

I allmänhet — — — — — beloppen.

Före ärendenas — — — — — statsrådsberedning.

Lotterimedlen uppgå årligen till så betydande belopp, att det måste anses vara ett statsintresse av synnerlig vikt, att formerna för beredandet av ärenden rörande bidrag av lotterimedel äro betryggande. Det är betydelsefullt, att största möjliga säkerhet vinnes för att medlen utdelas på ett sådant sätt, att de kulturbehov, som äro i högre grad förtjänta att tillgodoses, ej få stå tillbaka för krav och önskemål av mindre trängande natur.

Utöver vad motionärerna anfört till stöd för sin mening, att en ändring av tillvägångssättet vid lotterimedlens fördelning borde vidtagas, anser sig utskottet böra framhålla, att statens organisationsnämnd den 19 oktober 1931 avgivit ett utlåtande med förslag rörande ändrade bestämmelser i fråga om utdelning av lotterimedlen. I detta utlåtande, vilket som bilaga fogas till utskottets utlåtande, har nämnden framhållit, huruledes avgränsningen mellan de icke statliga eller kommunala uppgifter, som anses böra tillgodoses genom av riksdagen beviljade anslag, och de, vilka erhålla bidrag i form av lotterimedel, i åtskilliga hänseenden lider av en viss oklarhet, varpå åtskilliga exempel anföras. Nämnden säger sig ha framfört vissa synpunkter för Kungl. Maj:t av den anledningen, bland annat, att genom deras strängare tillämpning skulle kunna åstadkommas en betydande avlastning av anslag från den ordinarie budgeten. Därjämte har organisationsnämnden framhållit, att den nuvarande anordning, enligt vilken dessa ärenden beredas inom handelsdepartementet, ej är tillfredsställande och att ärendena böra överflyttas till finansdepartementet.

I motionen åsyftas en prövning av frågan om ändring av nuvarande regler rörande lotterimedlens utdelning ur vidare synpunkter än de, som framföras i de hemställanden, vari organisationsnämndens skrivelse utmynnar. Bland annat synes det uppslag, som gives i motionen, då däri hemställes om en sådan ändring i reglerna för lotterimedlens fördelning, att prövningen i sista instans så organiseras, att ökad sakkunskap står till förfogande, vara värt beaktande. Genom det tillkallande av sakkunniga från olika kulturområden, som här ifrågasättes, skulle givetvis en garanti vinnas för medlens fördelning på bästa sätt. Vid behandlingen av organisationsfrågan torde även böra åsyftas, att former skapas för bedömande av bästa sättet för tillgängliga medels fördelning för ändamål inom eller utom budgeten.

Med stöd av vad som anförts får utskottet med anledning av motion nr 403 hemställa,

att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning rörande införandet av sådana former för beredandet av ärenden rörande bidrag av lotterimedel, att större säkerhet vinnes för att dessa ärenden erhålla en allsidig prövning i sista instans och att tillgängliga medel användas till att främja vår odling på det mest verksamma sätt.

Avskrift.

STATENS ORGANISATIONSNÄMND
med viss hemställan angående dispositio-
nen av s. k. lotterimedel m. m.

Till Konungen.

I samband med de undersökningar rörande möjligheterna till indragningar och beskrifningar av statens bidrag till olika, ej direkt statliga eller kommunala uppgifter, som för närvarande jämlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga uppdrag inom organisationsnämnden förehas, har nämnden icke kunnat undgå att uppmärksamma, huruledes avgränsningen mellan de icke statliga eller kommunala uppgifter, som anses böra tillgodoses genom av riksdagen beviljade anslag, och de, vilka erhålla bidrag i form av lotterimedel, i åtskilliga hänseenden lider av en viss oklarhet.

Sålunda förekommer, att bidrag av lotterimedel lämnas till sådana ändamål, vilka, därest de överhuvud böra tillgodoses genom statsmedel, snarast synas böra hava sin plats i den allmänna budgeten. Såsom exempel härpå må nämnas det bidrag, som under innevarande år av lotterimedel beviljats för istandsättande av rikssalen i Uppsala slott. Vidare kunna hit hänföras dels de bidrag om tillhopa 194,000 kronor, som under åren 1927, 1928, 1929 och 1930 av lotterimedel utgått till ortsnamnskommissionen, dels ock de medel som anslagits för inköp av konst saker till nationalmuseum.

Såväl i vissa av ovannämnda som i ett flertal andra fall har förekommit att för ändamål, som funnits böra i vanlig anslagsväg tillgodoses med visst belopp, dessutom utgått bidrag av lotterimedel. Sålunda har exempelvis landsmålsarkivet i Uppsala under senare år erhållit avsevärda belopp i lotterimedel samtidigt som för både föregående och innevarande budgetår för arkivet i riksstaten upptagits anslagsmedel om för varje år 48,220 kronor. Till akademien för de fria konsterna och till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien hava likaledes vissa år bidrag utgått av lotterimedel jämsides med anslag å riksstaten. Detsamma är förhållandet med Hylltén—Cavallius' stiftelse för svensk folkminnesforskning vid Lunds universitet, Kungl. Teaterns aktiebolag, livrustkammaren, nordiska museet m. fl. stiftelser eller ändamål.

Slutligen förekommer, att bidrag till sinsemellan likartade ändamål i vissa fall utgå av vanliga anslagsmedel och i andra fall bestridas av lotterimedel.

Som exempel härpå må nämnas det sedan flera år tillbaka i riksstaten upptagna anslaget till föreningar, som anordna god orkestermusik för allmänheten, m. m. Från detta anslag utgå lika stora bidrag till envar av Gävleborgs läns orkesterförening, Nordvästra Skånes orkesterförening och Norrköpings orkesterförening. Nämda föreningar åtnjuta intet bidrag av lotterimedel. Av sådana medel utgå däremot bidrag till Stockholms konsertförening och Göteborgs orkesterförening, vilka å andra sidan icke åtnjuta i riksstaten upptagna statsbidrag.

Organisationsnämnden har ansett sig icke böra avgiva något yttrande i frågan, huruvida lotterimedlen allttjämt böra, såsom nu sker, handhavas skilda från övriga statsmedel eller om de böra upptagas å riksstatens inkomstsida.

Frånsett de principiella spörsmål, som stå i samband med nämnda problem, synes det emellertid organisationsnämnden stå klart, att den sakliga grunden för ett bibehållande av den nuvarande uppdelningen av bidrag för olika ändamål i dels anslag å riksstaten och dels lotterimedel bör ligga däri, att vissa icke statliga eller kommunala uppgifter, som anses böra tillgodoses med offentliga medel, i förhållande till andra sådana uppgifter intaga en särställning, som medför att medel för desamma ej böra anvisas å riksstaten utan i annan ordning. Denna särställning kan bero därpå, att den ifrågavarande uppgiften eller verksamheten, som måhända i och för sig måste anses väl förtjänt av understöd, dock icke kan sägas vara av den art, att dess tillgodoseende genom skattemedel är på sin plats. Exempel härpå erbjuder understödandet av musikaliska sammanslutningar, teaterföretag m. m. Särställningen kan också bero på uppgiftens mera tillfälliga natur, såsom deltagande i eller anordnande av utställningar, uppförande av byggnader för kulturella, icke statliga ändamål m. m.

Är organisationsnämndens nyssnämnda uppfattning om den sakliga grunden för särskiljande mellan anslag å riksstaten och bidrag av lotterimedel riktig, synes det emellertid vara angeläget, att gränsen mellan de två arterna av bidrag konsekvent upprätthålles, detta framför allt ur den synpunkten, att utgångsläget för budgetbehandlingen av riksstatens anslag till icke statliga ändamål eljest förryckes. Ett verkligt rättvist vägande mot varandra av olika anspråk på anslag för likartade ändamål blir med den nuvarande anordningen synnerligen svårt att genomföra, och det kan med fog befaras, att det dubbla beviljandet av anslag dels å riksstaten och dels i form av lotterimedel icke leder till den konsekventa och hårda sparsamhet, som under nuvarande förhållanden är oundgänglig.

Enligt organisationsnämndens mening bör riksstaten i första hand befrias från bidrag dels till utövandet av verksamhet av den estetiska, konstnärliga eller vetenskapliga art, som icke kan sägas komma en större allmänhet till godo, och dels till täckande av större engångskostnader för ändamål av nyssnämnda eller därmed närstående natur. Å andra sidan böra icke heller bidrag av lotterimedel beviljas för sådana ändamål, som på grund av sin nära anknytning till statliga uppgifter eller eljest hava sin naturliga plats i budgeten. Framför allt synes det organisationsnämnden böra undvikas, att bidrag till samma eller likartade ändamål utgå såväl av vanliga anslagsmedel som av lotterimedel.

Organisationsnämnden har tillåtit sig inför Eders Kungl. Maj:t framföra ovannämnda synpunkter av den anledningen, bland annat, att, enligt vad nämnden tror sig kunna sluta, genom deras strängare tillämpning skulle kunna åstadkommas en betydande avlastning av anslag från den ordinarie budgeten. En avsevärd del av de där nu upptagna anslagen till icke statliga eller kom-

munala ändamål äro nämligen av den art, att de med tillämpning av den här ovan antydda gränsen lämpligast tillgodoses genom lotterimedel. Att motsatta förhållandet understundom också förekommer, har ovan antytts. I det stora hela torde emellertid ett strängare genomförande av de nyss utvecklade principerna leda därhän, att riksstatens anslag för icke statliga ändamål kunna i avsevärd mån minskas. Att lotterimedlen härigenom komme att delvis reserveras för ändamål, som nu belasta riksstaten, anser organisationsnämnden vara utslutande en fördel ur statsfinansiell synpunkt, särskilt som enligt organisationsnämndens uppfattning lotterimedlen understundom kommit till användning för ändamål, för vilka understöd från det allmänna skäligen icke bör utgå under nu rådande statsfinansiella svårigheter med därav följande synnerliga åtstramning av anslagsbeviljandet å riksstaten.

Då fördelning av lotterimedel för tiden efter innevarande budgetårs utgång inom kort torde komma att äga rum och då såväl därvid som vid det pågående budgetarbetet ett avgörande torde böra träffas i förevarande fråga, har organisationsnämnden ansett sig böra omedelbarligen bringa densamma under Eders Kungl. Maj:ts övervägande.

I samband med framläggandet inför Eders Kungl. Maj:t av de principsynpunkter med avseende å lotterimedlens disposition, som här ovan utvecklats, tillåter sig organisationsnämnden beröra ännu en sida av ifrågavarande spörsmål, nämligen angående departementsbehandlingen av frågor rörande anvisande av bidrag av lotterimedel.

Hithörande ärenden beredas nu inom handelsdepartementet. De ändamål, som tillgodoses genom lotterimedel, äro emellertid numera av så skiftande art, att de i mer eller mindre grad falla under praktiskt taget samtliga departements sakliga kompetensområden. Då ärendenas behandling därför alltmera kommit att innebära ett vägande mot varandra av anspråk på statligt understöd för de mest skilda ändamål, synes det organisationsnämnden ligga närmast till hands, att beredningen av hithörande ärenden sker inom finansdepartementet. Särskilt om organisationsnämndens ovan anförda synpunkter på avgränsningen mellan sådana ändamål, för vilka böra beredas anslag å riksstaten, och sådana, som böra tillgodoses av lotterimedel, skulle vinna Eders Kungl. Maj:ts beaktande, synes ifrågavarande ärendens beredning höra hemma i finansdepartementet, där övriga i samband med statsregleringen stående, för flera huvudtitlar gemensamma ärenden beredas.

Organisationsnämnden tillåter sig med hänvisning till det sålunda anförda i underdånighet hemställa till Eders Kungl. Maj:ts övervägande, huruvida icke sådan ändring bör vidtagas i § 1 i Eders Kungl. Maj:ts stadga den 22 juni 1920 angående fördelning av ärendena mellan statsdepartementen, att handläggningen av ärenden angående beviljande av bidrag av s. k. lotterimedel överflyttas från handelsdepartementet till finansdepartementet.

Stockholm den 19 oktober 1931.